

DIPLOMADOLGOZAT

Nagy Simon
Vidékfejlesztési Agrármérnöki MSc Szak

Zenta
2022

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Vidékfejlesztési Agrármérnöki MSc Szak

**Egy dél- Alföldi családi vállalkozás tevékenységének vizsgálata,
és a településre gyakorolt hatása**

Belső konzulens: Dr. Oláh Izabella
egyetemi docnes

Készítette: Nagy Simon
S2EG6O
levelező tagozat

Intézet/Tanszék:

**Zenta
2022**

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés	5
2. Szakirodalmi áttekintés	7
2.1. Családi vállalkozások meghatározása	8
2.2. Alapítás indoka	11
2.2.1. Stratégia és bizalom szintje	13
3. Saját vizsgálat	17
3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek	26
3.2. A vizsgálat körülményei és helyszíne	29
3.3 Kutatási módszerek és minta bemutatása	32
3.4.Eredmények	34
4.Következtetések, javaslatok.....	39
5. Összefoglalás	42
Irodalomjegyzék	44

Ábrajegyzék

1. ábra: Egykori gazdasági épület újjáépítése.....	7
2. ábra: Nagy és Fiai Szőlőskertek bor árusító kocsija a Bugacon a Kurultájon.....	15
3. ábra: A restaurált főépület	19
4. ábra: A restaurált főépület nagy szobái	20
5. ábra: A lakóház alatt található bor pince	21
6. ábra: A természetes alapanyagokkal felújított melléképület	22
7. ábra: melléképület bővítése	22
8. ábra:A melléképület bővítése	23
9. ábra:A rönkfa lerakása Móricgáton, Elkészült fűrészáru	23
10. ábra:A kinti kepenca és a különálló agyagszauna	24
11. ábra:Az egykori mezőgazdasági épület újjáépítése	25
12. ábra:A tervezett mezőgazdasági épület újjáépítésének tervrajza	25
13. ábra:A vállalkozás megközelítése	31
14. ábra:Könyvrészlet és emléklap a helyi Értétárba történő felvételről.....	33
15. ábra:Nagy és Fiai Szőlőskertek borai beárazva a brüsszeli Achilles borbárban	35
16. ábra:áruskocsival Karácsonyi Vásáron Oostendében.....	35
17. ábra: SWOT vizsgálat.....	38
18. ábra:CRAFT WINE, Borszakértő értékelése.....	40

1.Bevezetés

A családon belül két generációt felölelve két-két szakdolgozat készült a konkrét vállalkozás megtervezéséből, realizálásából, működéséről és innovációjáról az Egyetemen (Egy új szőlőültetvény létesítése, Georgia borvidékei és termékei, Telepítéstől szüretig, Borkészítés 8000 éve) .

Dolgozatomban a választott témakört az elkészült munkák és a vállalkozásban szerzett saját tapasztalatok alapján vizsgálom és készítem el a Vidékfejlesztési Agrármérnök Mesterképzésen elsajátított tudással az elérhető szakirodalom és a téma aktualitása alapján.

Nagy és Fiai Szőlőskertek családi gazdasága földrajzi elhelyezkedése és a vidéki településhez való közelsége miatt szem előtt tartja a manapság egyre nagyobb jelentőségű Rövid Ellátási Láncot (REL), és a környező gazdaságokkal való együttműködést. Itt jelenik meg elsősorban a vállalkozásnak a településre gyakorolt hatása.

Több okból kifolyólag nem támaszkodhat a családi vállalkozás kizárólag az említett két tényezőre, viszont alkalmazásuk egy alapbiztonságot és gazdasági függetlenséget jelenthet. Ahhoz, hogy a vizsgált tevékenység hosszútávon is fenntartható legyen a generációváltás kérdését figyelembe kell venni.

A téma jelentősége elsősorban azzal indokolt, hogy a tapasztalatok alapján nagy hangsúlyt kell fektetni egy családi vállalkozás alapításánál és működésében arra, hogy a beilleszkedés a helyi társadalomszerkezetbe megfelelően menjen végbe. A meglévő vállalkozások érdekei ne sérüljenek és a helyi hagyományokat tiszteletben tartva egy hosszútávúan is fenntartható szimbiózis jöjjön létre a vállalkozás és a település között.

A Nagy és Fiai Szőlőskertek az ősi borkészítési módszert alkalmazva (Method Karthuuli) az UNESCO által is elismert technológiával igyekszik elsősorban a globális piaci versenyben teret nyerni a manapság szakmai körökben is még kevésbé ismert Qvevri-Technológiával (Georgia. Ministry of Culture and Monument Protection, 2013)

A vállalkozás célja, hogy az ősi hagyományokkal készített borkülönlegességeket a helyi és nemzetközi köztudatba helyezze.

A témaválasztás indoka, hogy a családi hagyomány továbbvitelének fontosságát mutassa be a gyökerek megőrzésén keresztül a mai társadalmi, környezeti és gazdasági kihívások alapján. A bemutatott vizsgálatok és elemzések célja, hogy a meglévő belső és külső adottságokat feltárja illetve a befejezett projektek értékelése és a tervezett lépések bemutatása.

A kutatási kérdéskörökbe tartozik a vállalkozás létjogosultsága és fenntarthatóságának kritikus szemmel való vizsgálata a rendszeren belüli és kívüli alternatívák feltárásával.

2. Szakirodalmi áttekintés

Ebben a fejezetben a specifikus témában fellelhető szakirodalmat mutatom be, és hozom összefüggésbe az általam vizsgált vállalkozással.

A 2011-ben indult családi vállalkozásnak sikerült helyreállítani az egykori birtokszerkezetet és újra engedélyeztetni a borászati üzemet, illetve kereskedelmi forgalomba hozni az elkészült borászati termékeket. Ezzel egy nagyobb projektszakasz megvalósult és a vállalkozás egy mérföldkőhöz ért (1. ábra).

Tervezés alatt áll a következő projektszakasz, melynek része többek között az egykori gazdasági épület újjáépítése.

1. ábra: Egykori gazdasági épület újjáépítése

Forrás: Saját forrás; tervezte Ljubica Popovic, SisTech Studio Tervzőiroda, Zenta, (2022)

Szeremley Huba földmíves, szőlősgazda a következőképpen beszélt a Kadarkai Endre ArcKép portréműsorában a Badacsonyi és az ott élő emberek kapcsolatáról (2011): „Azok az emberek akik tulajdonképpen erre a tájra nem csak jellemzőek voltak, hanem ők adták meg a tájnak az arcát, jellegét, kultúráját alkották. Itt éltek velünk a bányászok, a hegy tele volt vincellérekkel, a hegy mögött pedig ott voltak még a parasztjaink, parasztok. Ma ugyan védjük a nádat, állatokat de valamiért elfelejtettük a tájban élő embert is védeni. Legalább olyan védettség megilletné az

itt élő embert is, mint a növényeket és állatokat. Ha a társadalom csak az itt élő ember terhére akar programokat megvalósítani akkor sajnos ez a velejárója, hogy elvándorolnak, kiöregednek az itt élők” (Kadarkai, 2011).

Az elhangzott gondolatok Magyarország valamennyi tájára igaz, így az általam vizsgált családi gazdaság településére és környezetére is. Gyermekkorri emlékeim közé tartozik a falusi szőlőszüret és borkészítés. Akkoriban szinte minden háznál készítettek bort elsősorban saját fogyasztásra, de eladásra is. Jelenleg egy kezemen meg tudom számolni, hol lehet még helyben házi bort kóstolni. A borkészítéshez szükséges eszközöket kihasználatlanság miatt kidobják és ahogy a szőlőmunka úgy a borkészítés tudománya is elveszik a köztudatból. Ez sajnos az élő bor kultúra rovására megy.

A szakirodalmi feldolgozás további részét a témához kapcsolódó alapfogalmak, folyamatok ismertetésének szentelem.

2.1. Családi vállalkozások meghatározása

A családi cégek specialitása, hogy összekapcsolódik bennük a családi és az üzleti szféra, és rendelkeznek egy különleges érzelmi értékkel, amely következtében generációkon átívelően terveznek. (Konczosné et al., 2018)

Handler kijelentése (1989), miszerint a családi vállalkozás definíciójának meghatározása a terület kutatói előtt álló egyik legnagyobb kihívás, ma is megállja a helyét, hiszen nem létezik széles körben elfogadott családi vállalkozás definíció, a különféle szakirodalmak eltérő, gyakran egy munkán belül is többféle meghatározással dolgoznak (Astrachan et al. 2002). Ez indokolja legfőképp, hogy az elkészült tanulmányokban a családi vállalkozással kapcsolatos definíciók egymástól eltérnek.

Az alábbiakban a családi vállalkozással kapcsolatos definíciókat mutatom be a fellelhető szakirodalom alapján.

Az Európai Unióban végzett családi vállalkozás kutatás 90 különféle családi vállalkozás definíciót azonosított, amelyek többsége jellemzően a család tulajdonjogára és a vállalkozás irányításában való jelenlétre épül. Ugyanez a kutatás világított rá, hogy több országban jellemző, a családi vállalkozás meghatározást a KKV (Kis és Közép

Vállalkozások) szektor szinonimájaként használni. Általánosan igaz az a megállapítás, hogy a családi vállalkozások minden jogi formában és méretben léteznek (Mandl, 2008).

Mandl (2008) állításával egyetértek, mivel a látókörömben lévő számos családi vállalkozás illetve családi gazdaság is több különböző jogi formában létezik. A családi gazdaságok (mint az agráriumban működő családi cégek) keretrendszerét újrafogalmazták 2020-ban, melyet a 2020. évi CXXIII. Törvény a családi gazdaságokról, c. törvény testesít meg. Az Országgyűlés kiemelten fontosnak tartja, hogy a mezőgazdasági termelés gerincét a családi gazdaságokon alapuló termelési forma határozza meg. Kifejezi meggyőződését arra nézve, hogy a generációkat átfogó keretekben végzett termelési tevékenység képes tartósan biztosítani a vidék megtartó erejét és gyarapodását. Hosszú távon biztosítani kívánja a mezőgazdaság sokszínűségének megőrzését és alkalmazkodóképességének erősítését.

A családi vállalkozásoknak nincs olyan definíciója, mely mindenki által elfogadott. Az alábbiakban áttekintem a különböző meghatározásokat.

A The history of family business (Colli, 2003) tanulmányban egy vállalkozás, méretétől függetlenül, családi vállalkozásnak tekinthető, ha:

- a vállalkozást alapító többségi döntési jogkörrel rendelkező természetes személy, ill. az a természetes személy, aki vállalkozásban tulajdonjogot szerez, vagy a fent említett személy házastársa, szülője, gyermeke vagy gyermeke közvetlen leszármazottai
- a döntéshozatali jogkör közvetett vagy közvetlen,
- legalább a család vagy rokon képviselője hivatalosan érintett az üzletvezetésben,
- tőzsdén jegyzett társaságok, amelyek családi vállalkozásnak tekinthetők a cég alapítója vagy felvásárlója, vagy családja legalább 25%-át tulajdonolja a részvényeknek (Colli, 2003).

Laczkó (1997) a következő családi vállalkozás definíciót használja: „A családi vállalkozások a család megtakarításaiból, a családtagok munkatapasztalatait,

szakértelmét felhasználva, a családtagoknak a napi munkában való meghatározó közreműködésével működnek. A stratégiai döntéseket a család hozza. Mivel a döntés generációk sorsát érinti, jövőképük általában pozitív, bizakodóbb, terveik hosszabb időszakot ölelnek fel, mint a nem családi vállalkozásoké.” Laczkó által megfogalmazott definícióból ki kell emelni, hogy a családi vállalkozások esetében az egyes döntések generációk sorsát érintik. Ez a saját tapasztalatom alapján lehet pozitív és negatív hatású egyaránt.

A családi vállalkozások sokféleségét mutatja, hogy a legkülönbézetőbb iparágakban jelennek meg. Leginkább a tradicionálisan munkaintenzív ágazatokban találkozhatunk családi vállalkozásokkal (Poutziouris, 2001) (Mandl, 2008). Poutziouris és Mandl állítása hazánkban is megfigyelhető a mezőgazdasággal foglalkozó családi vállalkozások esetében is. Elsősorban a mezőgazdaság, kereskedelem és szolgáltatás terén vannak jelen legnagyobb mértékben a családi vállalkozások. (Gere, I. 1997).

Dyer (2010) szerint azon iparágak, amelyekben a kereslet stabil, az üzletmenet nem kíván különösebb technikai fejlődést, azért ideálisak a családi vállalkozások számára, mert a család a legtöbb esetben nem képes elég tehetséges, a kulcsfolyamatokat irányító, a fejlődéshez szükséges speciális technológiai tudással és piac ismerettel rendelkező munkaerőt biztosítani. Dyer megfogalmazásában igaz, hogy a családi vállalkozások többségében hiányzik a speciális tudás, viszont a szakirányú szakosodás generációváltáskor a hiányosságokat kiküszöbölheti. Az ezzel kapcsolatos állásfoglalásomat a generációváltásról szóló hipotézisben fejtem ki.

A kutatók jórészt egyetértenek abban, hogy a családi vállalkozások felülreprezentáltak a mezőgazdaságban, a turizmusban, építőiparban és a kis- és nagykereskedelemben, míg megjelenésük kevésbé jellemző a pénzügyi (bank, biztosítás) szektorban (Westhead et al., 2001), (Peters-Buhalis, 2004).

A családi cégek különösen azon iparágakban teljesítenek magasabb szinten, ahol kiemelten fontos szerepet játszik a tulajdonos személyisége, jelenléte, így példának okáért nagyvállalatok beszállítóiként. Gyakori, közeli hozzátartozók működtetnek franchise rendszereket, valamint elődörökségére, különleges tudására, szakértelmére épül a vállalkozás (Leach, 2007).

Leach állítása a tulajdonos perszonális jelenlétének fontosságáról véleményem szerint nem csupán a hatalmas vállalatok esetekor érvényes. Az viszont bizonyos, hogy jobb, valamint biztosabb alapokra lehet helyezni egy családi vállalkozást, ha van már egy pozitív értékű örökség. Véleményem szerint, Leach kijelentése a tulajdonos személyes jelenlétének fontosságáról nem csak a nagyvállalatokra érvényes. Viszont ha már van pozitív értékű hagyaték, akkor kérdéses, hogy jobb és biztosabb alapokra lehet-e építeni a családi vállalkozást. Magyarország esetében Gere (1997) 300 családi vállalkozás részvételét készítette elő a kutatásában. Kutatásai szerint a családi vállalkozások a legintenzívebben bekapcsolódnak a kereskedelembe, A szolgáltatási és a mezőgazdasági szektorban léteznek főként.

Szintén a munkaintenzív ágazatokba sorolta Sharle Ágota (2000) a magyar családi vállalkozások zömét. A magas számú családi mezőgazdasági vállalkozások arányát azzal magyarázza a kutatási zárótanulmányában, hogy a mezőgazdasági területen a vállalkozási hagyományok nagyobb eséllyel adhatók át a következő generációnak.

2.2. Alapítás indoka

De vajon mi indítja el a vállalkozókat, hogy belevágjanak egy vállalkozásba? A vállalkozás indítás indokát legegyszerűbb két részre bontani. Bizonyos vállalkozásokat azért alapítanak, mert arra erős, pozitív, belső motivációt éreznek, míg más cégek alapításának háttérében hasonlóan erős motivációk állnak, de ezeket negatív külső környezeti hatások váltják ki. (Walker - Brown, 2004). Külső negatív hatás lehet a munkanélküliség esetében saját erőforrásból üzleti tevékenységet is indítani (ezeket részben kényszervállalkozásoknak szoktuk nevezni).

Mint látjuk, a családok vállalkozás-indítási motivációját negatív és a pozitív gazdasági változások egyaránt táplálhatják. Motivációt jelenthet a család vagyonának, jövedelmének csökkenése, amelynek kompenzálása érdekében indíthat vállalkozást a család, de a család felfelé ívelő pénzügyi helyzete, ezzel a lehetőség egy régen dédelgetett álom megvalósítására is indokolhatja a cégalapítást (Winter et al., 2004). Ezzel az állítással teljes mértékben egyet tudok érteni, a saját családi vállalkozásban is ez volt a tapasztalat.

Vadnjal 2008-ban kiadott tanulmányában arra kereste a választ, hogy a családi és nem családi vállalkozások indítása között mi a motiválási különbség. Eredményképpen a családi vállalkozásoknál a függetlenség iránti vágy, tudás és képesség kihasználása, gazdaságilag jobb jövedelmezőség indokolják az alapítást. A nem családi gazdaságok létrejöttét pedig elsősorban a gazdasági szükségszerűség indikálta.

A falusi-tanyasi életforma saját döntés alapján jött létre illetve a Nagy és Fiai Szőlőskertek családi gazdaság indításakor a tudatos tapasztalatszerzés is cél volt. Más vállalkozásból szerzett tapasztalatokat átültetve, a tevékenység potenciálját felismerve a kreativitás megélését szem előtt tartva az önrendelkezés fenntartásával működik jelenleg a vállalkozás.

Egyes elméletek szerint a család vállalkozásba történő bevonását a társadalmi helyzet is befolyásolja. A szegényebb rétegek egyetlen komoly tőkéje a család, ezért körükben gyakoribb a családi részvétel az üzlet beindításában, mint a jobb társadalmi helyzetben lévők esetében, ahol a rendelkezésre álló erőforrások nem teszik szükségessé családtagok bevonását (Kuczi, 2000). Gyakoribb, hogy vidéken, úgynevezett „home-based” vállalkozásként tevékenykednek. Ezek a cégek a teljesítményt mérő objektív és szubjektív mutatók mentén egyaránt gyengébb eredményeket produkálnak, illetve inkább tekinthetők életmód, mint profitközpontú vállalkozásoknak (Fitzgerald – Muske, 2002).

A borászati ágazatban kiemelkedően jellemző a vállalkozás életformaként való értelmezése főleg amiatt, hogy a jövedelmezősége és a megtérülése minden esetben hosszú távú folyamat.

Miller és Le Breton-Miller (2006) belső stratégiák mentén osztotta szét a családi vállalkozásokat.

- Saját márkát építő stratégia: különbséget aposztrofáló márka és hírnév létesítése
- Mesterséget szorgalmazó stratégia: a termék, szolgáltatás magasabb minősége, mint a versenytársaké
- Optimálisabb működés stratégia: gazdaságosság előtérbe helyezése, maximális hatékonyság

- Megújulás stratégia: nagyobb hangsúly a kutatás és fejlesztésre, ez által különleges termékek és szolgáltatások nyújtása
- Üzletkötő stratégia: új lehetőségek, növekedés és többoldalúság jellemzi.

A felsoroltak alapján a kutatók azt találták, hogy az általuk vizsgált családi vállalkozások 90%-a megkülönböztethető az alapján, hogy melyik fent említett stratégiát követi.

A felsorolt stratégiák közül a mesterember stratégiából törekedünk a legjobb minőségre. A magasabb szintű működési stratégiában: rendezvényekre való kitelepülésben és a rendezvényszervezésben mutatkozik meg. Üzletkötő stratégia közül folyamatosan új lehetőségeket keresünk az értékesítés terén.

Tény, hogy a saját családi vállalkozásunkban ezek közül jelenleg egy valósult meg teljes mértékben. Ez az innovációs stratégia. Megnyilvánul a termék végfogyasztó által kifizetett árban. Gyengeség, hogy nem csak egy konkrét stratégiát követünk és ez gyengíti a legfontosabb és legerősebb stratégiánkat.

2.2.1. Stratégia és bizalom szintje

Gómez (2012) meglátása szerint a bizalom és a stratégiai menedzsment vannak a legnagyobb hatással a családi vállalkozás teljesítményére, amelyre alapozva négy típusú családi vállalkozást különböztet meg:

1. „Ideális családi vállalkozás”: erős menedzsment és nagy belső bizalom jellemzi és eredményezi a magas gazdasági teljesítményt.
2. „Előrelátó családi vállalkozás”: erős stratégia, bizalomhiány, negatív családi teljesítmény
3. „Naiv családi vállalkozás”: hiányos menedzsment és nagy bizalom eredménye a rossz gazdasági teljesítmény
4. „Kritikus családi vállalkozás”: hiányos bizalom és stratégia gazdasági és családi teljesítmény csökkenéséhez vezet.

A Gómez (2012) féle tézis alapján a vállalkozásunkat eddig nem vizsgáltuk. Ezekből a kategóriákból definiálhatók a hiányosságok és erősségek. Elmondható, hogy éles vonallal nem lehet elválasztani állításokat. Érdekeség, hogy a Tézis ismertetése során a családtagokkal, nem tudtunk egyértelmű típust találni a saját vállalkozásunk esetében.

2.2.2. Jövőbeli célok

Nem csak a követett stratégia, de a jövőbeli célok alapján történő klasszifikáció is jó alapul szolgál a családi vállalkozások megkülönböztetéséhez.

Poutziouris (2001) (idézi Owino, 2009) az Egyesült Királyság KKV szektorba tartozó családi vállalkozásait jövőbeli céljaik alapján négy csoportba sorolta:

1. „Tradicionalisták” (61%): feltétel nélküli generációváltás, állapot stabilizálása, alkalmazkodás a saját és piaci igényekhez.
2. „Növekvők” (21,4%): terjeszkedés a fő cél vásárlás vagy társulással akár családon kívüliekkel is.
3. „Küszködők” (15%) : hiányos stratégiai cél, tőkeszegény.
4. „Kiszállók” (4%) : nem tudják folytatni a tevékenységet

Az igazság, hogy a jövőbeli célok alapján történő klasszifikációban sem sorolható be egyértelműen a vizsgált családi vállalkozás. Legközelebb a tradicionalisták és a növekvőkhöz tartozik.

2.2.3. Életciklus

Gersick és munkatársai 1997-ben a „Generációról generációra” című tanulmányban vállalkozások életciklusát tekintve különítették és klasszifikálták a következő 4 típust.

1. Alapítás az első generáció által.
2. Testvérek birtokolják, expandáló vállalkozás
3. Unokatestérek tulajdonolják, összetett konzorciumban

4. Generációváltás

Attól függően, hogy egy családi vállalkozás mely típusba tartozik, eltérő jellemzőkkel bír. A Nagy és Fiai Szőlőskertekhez legközelebb az 1. És a 4. pont áll. Az utódlás küszöbén jelenleg nem állunk. Az utódlás ideje nehezen definiálható a szőlő és borászati ágazatban. A “life-style” azaz életforma nagy faktort képvisel, ami akár az egész élet szerves részét képezi. Ez indokolja, hogy az utódlás nem máról-holnapra történik, hanem legjobb esetben egy hosszú tudásátadással egybekötött folyamat. Nem hierarchikus hanem demokratikus átmenet a cél.

A vállalkozás Neve

Kashmiri és Mahajan (2010) azt találták, ahol a cég neve tartalmazza a család nevét, elkötelezettebbek a társadalmi felelősségvállalás iránt. Az állítását teljes mértékben igazolni tudom, mivel a társadalmi felelősség iránti elkötelezettség ténylegesen nagy a Nagy és Fiai Szőlőskertek családi vállalkozásában is (2. ábra).

2. ábra: Nagy és Fiai Szőlőskertek bor árusító kocsija a Bugacon a Kurultájon

(Forrás: saját felvétel, 2018)

„A családi vállalkozások jelentős részben a nevüket adják a céghez. Ez garantálja a minőséget, az elkötelezettséget. A többgenerációs családi vállalkozásokban generációról generációra szállnak a titkos receptek, fogások, szakmai tapasztalatok.” (Vecsenyi (2009) p. 73.).

Veszélyek

Minden családi vállalkozás esetében előbb vagy utóbb megjelenik a konfliktus. Ez a családi vállalkozás velejárója, mivel a család és a vállalkozás rendszerének kapcsolata, a közöttük fennálló versengés magában hordozza a konfliktust.

A vállalkozásnak termelékenynek és profitorientáltnak kell lennie, szervezeti hierarchia és kultúra jellemzi. Továbbá szerződéses kapcsolaton alapul és vevőorientált. Ellenben a családdal amiben a fő érték a szeretet, a kapcsolatok bizalmon alapulnak és a hierarchiát a születési sorrend határozza meg.

Így állítja Cole (2000) is, aki a családi vállalkozásokban megjelenő konfliktusokat a vállalkozásban részt vevő családtagok kettős kapcsolatrendszeréből és duális szerepvállalásából vezeti le. A családi vállalkozásokban felmerülő feszültségek, konfliktusok megoldásában problémát jelent, hogy gyakran nehéz azonosítani a konfliktusok valódi indokát, mert a családtagok hajlamosak arra, hogy a valós, mély gondok helyett csak a felszíni problémákon vitatkozzanak (Danes és Olson, 2003). Ahogy Vecsenyi (2010) is mondja, “fejlődni mindig kell, növekedni nem muszáj, de érdemes és érdekes.”

Dyer (2010) az erőforrás alapú elméletet emeli ki: Ritka, értékes és nehezen utánozható erőforrásokkal jellemzi a családi gazdaságokat, melyek fenntartható versenyelőny alapjául szolgál. A saját családi vállalkozásunkban a szaktudással párosuló egyedi technológia az, ami fenntartható versenyelőnyt jelent. A családi vállalkozás teljesítményének vizsgálat további kutatás alapjául szolgálhat.

3. Saját vizsgálat

A családi vállalkozások befolyásolják a nemzetgazdaságunkat. Ez elsősorban a vidéki térségben játszik döntő gazdasági szerepet. Családi vállalkozások a város-vidék közötti különbséget egyenlíti ki. Itt érdemes figyelembe venni a családi vállalkozások hatását a vidéki társadalom összetartozás jelentőségére is. Elmondható, hogy minél több családi vállalkozás található egy adott vidéki térségben az elvándorlási motiváció kevesebb, alacsonyabb a munkanélküliség és az életszínvonal is magasabb. Az iparűzési adón keresztül pedig növekedhet a helyi Önkormányzat bevétele. Így a társadalmi és a gazdasági összetartozás erősödhet.

A Nagy és Fiai Szőlőskertek előtérbe helyezi meglévő és új érdekközösségekben való részvételt. Az elmúlt évek pandémiás helyzete rávilágított ennek kiemelt fontosságára. Az érdekközösségek érvényesülése helyi adottságokból kifolyólag (faluhely, tanya, birtok, gyógyfürdő) a turizmusban nyilvánul meg.

Az egyes gazdálkodók és családtagjaik szervezeten közösen települnek ki a helyi és a kistérség rendezvényein. A Kiskunmajsához tartozó Termálfürdőt évi több százezer ember látogatja. A helyi termelők szándéka, hogy szórólapok kihelyezésével ismertessék meg a távolabbról érkező fürdővendégeknek is a helyi értékeket és kikapcsolódási lehetőségeket. Ilyen például a helyi bortermelők látogatása „bortúra” keretében, lovagoltatás, szezonális levendula és szőlő szüret.

A fürdőhely mellett található 2018-ban újra megnyílt Nap ABC-ben valamennyi helyi termék megtalálható. Az élelmiszerbolttal a Nagy és Fiai Szőlőskertek 2021 óta szerződésben áll, és heti rendszerességgel szállít palackos bort, amit a helyi lakosok és az ott üdülők egyaránt megkóstolhatnak, vásárolhatnak.

Igaz, hogy a Jonathermál Zrt. melegvizes gyógyfürdő legnagyobb vendégforgalma a nyári időszakban van, viszont a közelben ez az egyetlen nagyforgalmú turisztikai központ ezért ezt a kézenfekvő lehetőséget még jobban ki lehet és kell aknázni.

A strand vezetése nyitott a helyi termelőkkel együttműködni. Ezt az bizonyítja, hogy rendszeresen látogatnak el e helyi termelőkhöz vendégek társaságában. Kiskunmajsa város vezetése felkínálta, hogy a Termálfürdő és város között rendszeresen közlekedő Dóttó-vonat útvonalát igény esetén kiterjeszti a helyi termelők székhelyéig, amennyiben szabadidős tevékenységet tudnak nyújtani.

A Nagy és Fiai Szőlőskertek a Birtok rekonstrukciója során szem előtt tartja a vidéki kép és a tájjelleg megőrzését. Ez hozzájárul a település helyi kultúra és szoci kulturájának megőrzéséhez.

Az vizsgált családi gazdaság helyszíne kulturális teret biztosít a helyi lakosoknak és az oda látogatóknak egyaránt. A már létrejött tevékenységek közé tartozik a helyi Karácsonyi Vásáron való önkéntes részvétel az ilyen célra kialakított bor- árusító kocsival, melyben saját borból készített forralt bor árusítható.

A helyi Civil szervezetek közül a Hangász citera együttes próbákat és előadásokat tarthat a borászat kóstolótermében, illetve a település általános iskolásai a hagyományosan felújított épületekben tanyaszínházat rendezhet.

A legközelebbi nagylétszámú vendégfogadás a Nagy és Fiai Szőlőskertek területén 2022.12. 14-én lesz, amikor 37 nemzetközi néprajz hallgatót fogad. A látogatás célja a borkóstolás mellett az épített örökségek megtekintése, és az ősi borkészítési hagyomány megismerése.

Hagyománnyá vált, hogy Pünkösdkor találkozót szervezünk barátoknak, érdeklődőknek, régi és új ügyfeleknek a birtokon. A kulturális esemény egy hétig tart, ami borászati hagyomány őrzés, irodalmi olvasóesték, világzenei előadások, táncház, lovas foglalkozással egészül ki.

Rendszeres az együttműködés Eördögh András Kunfakó lótenyésztővel. A lovarda és a Nagy és Fiai Szőlőskertek birtokát földút köti össze. Csoportosan érkező vendégek esetében a lovaglás, lovaskocsizás borkóstolással párosul.

A Nagy és Fiai Szőlőskertek családi vállalkozás jövőbeni céljai közé tartozik tematikus hagyományőrző táborok részére közösségi teret teremteni.

Jelenleg még a helyi Horgászegyesület vendégházaiban és a Jonathermál Zrt ötfai üdülőfalujában vannak elszállásolva a vendégek. A vendégházak előnye, hogy az infrastrukturális ellátás teljes mértékben adott, viszont az esti foglalkozások és az közös étkeztetést gátolja.

A vendégek visszajelzése alapján igény, hogy ne hagyják el az esemény helyszínét, és az együttlét folyamatos maradjon.

Ezért a vállalkozás területén fekvő kijelölt részen 3 db 6 m átmérőjű, összesen 12 fő elszállásolására alkalmas agyagjurtá felállítása van tervben. Jelenleg az ehhez szükséges

engedélyek és anyagok beszerzése történik. Szándék, hogy a hagyományos jurtaépítéstől eltérően nem közvetlen a talaj felszínére kerüljön az építmény, hanem egy magasított betonszerkezetre helyezve. Ezzel növelve az építmény időállóságát és későbbi belsőépítészeti munkáknál magasabb komfortérzetet kialakítására adhat lehetőséget.

Főépület és az alatta található borpince rekonstrukciója (3. ábra)

2001-es telekvásárlást követően elkezdődött a főépület rekonstrukciója. A tartófalak és az épület alatt található pince kivételével a teljes tetőszerkezet lebontottuk és a régi főgerendákat újrahasznosítva új mennyezet került kialakításra. Az eredetileg 4 helységből álló tanyaépület (konyha, tiszta szoba, hálószoza, kamra) 3 részre lett osztva. Egy hálószoza, közösségi tér és vizesblokk.

3. ábra: A restaurált főépület

(Forrás: saját felvétel 2020)

Az állmennyezet lebontása után az épület visszanyerte a régi hangulatát és karakterét. Kihívás a régi építőanyaggal az agyaggal való tapasztás viszont így megőriztük az épület eredeti tulajdonságai és a jótékony épületbiológiai hatások bebizonyosodtak.

A helyben kibányászott agyaggal való építkezéshez a környéken nem találtunk kőművest, viszont a Magyar Szóban feladott hirdetésben találtunk rá a zentai Kiss Péter kőművesmesterre. Pelyva, agyag és víz keverékével elkészítette a hiányzó vakolatot.

A Jászszentlászlói Önkormányzat beleegyezésével a helyi általános iskola tatarozásánál az építési hulladéknak szánt hódfarkú tetőcserepet átvehettük és felhasználtuk a tanya főépület tető fedésére. Az épület valamennyi nyílászárója cserére szorult. Az új ablakokat a és ajtókat Kakas Zsolt jászszentlászlói asztalosmester készítette el a megadott méretek alapján.

4. ábra: A restaurált főépület nagy szobái

(Forrás: saját felvétel 2020)

Igaz, hogy az újrahasznosított és természetes anyagokkal való építkezés manapság költséghatékonyabb, viszont az előkészítése és felhasználása munkaerő igényesebb (4. ábra).

A népművészetben is jártas Biber Mihály kályhászmester újjáépítette a fatüzelésű kemencét, amiben a területen található fával tudunk fűteni.

A földem szigeteléséhez egy hagyományos technológiát alkalmaztunk. Agyag-mész homok és a helyi fűrészüzemből beszerzett forgács keverékét használtuk modern szigetelőanyag helyett.

A borpince a főépület 2/3-a alatt terül el külön bejárattal a tornác mellett. Egyben a fölötte levő ház alapjául is szolgál. A régi pinceajtó előregeredett és diófából készült biztonsági ajtóval helyettesítettük.

Az évtizedek óta nem használt borpincében a régi 30cm-es szennyeződött homokréteget felváltottuk friss sárgahomokkal. A régi szellőzőrendszert megőriztük. Az oldalfalakat letakarítottuk és újrameszeltük, így rövidesen alkalmas lett bor erjesztésre és tárolására.

Az említett paraméterek alapján a pince nem mélyen található, viszont egész évben száraz és egykor a környéken nagy pincének számított (5. ábra).

5. ábra: A lakóház alatt található bor pince

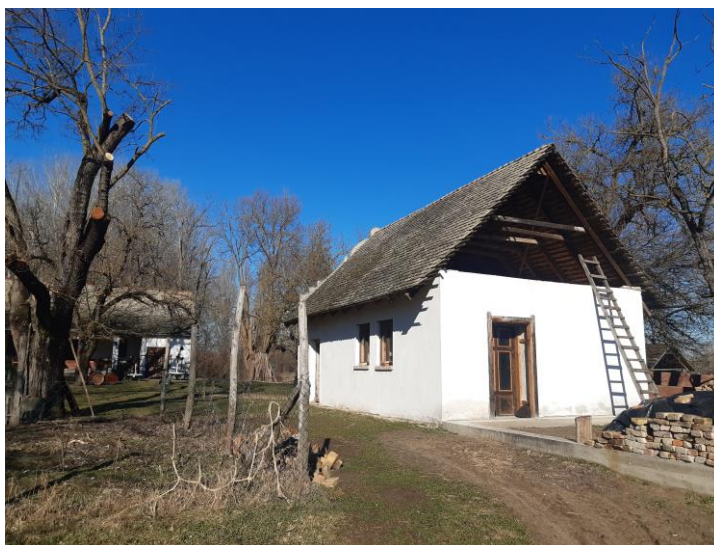

(Forrás: saját felvétel 2020)

A Melléképület

A melléképület az előző tulajdonos istállóként használata. Eredeti mérete 9 x 6m. Az állaga és állapota az előzőekben említett főépülethez hasonló volt. Itt is a tetőszerkezet teljes lecserélésével kezdődött a munkafolyamat, viszont itt egy betonkoszorú is felhelyezésre került. Belső falak szintén agyagtapasztással készültek. Fűtéseként egy vályogból készült úgy nevezett temerini szekrénykemence épült. Az 50-es évekből származó rongált tetőcserép helyett szintén korhű hódfarkú cserép került a tetőre. Itt bebizonyosodott, hogy a 100 évvel ezelőtti cserép időtállóbb. Az épület nem rendelkezik beton alappal, viszont az akkoriban ismert és helyben fellelhető mészkő vagy más néven ismert homokkőt ástak le, ami a mai napig stabilnak bizonyul.

6. ábra: A természetes alapanyagokkal felújított melléképület

(Forrás: saját felvétel 2020)

A melléképület bővítése

2016-ban közvetlen a melléképület folytatásában 8 db. bor készítésére alkalmas Georgiából származó cserép agyagedény lett elhelyezve (6. ábra). A földmunkákat a szomszédos erdész erőgépeinek segítségével végeztük el. Az alapásást követően 2020-ban egy 11x6m es 1m mély betonlap készült el. Képen a családfő a nyílászárók meghatározásánál

7. ábra: melléképület bővítése

(Forrás: saját felvétel 2021)

2021-ben folytatódott az épület bővítése (7. ábra). A bontott téglából készült falazás után, teljesen új tetőszerkezet épült meg 8 m-es toldással mely egy vonalban fut a régi melléképülettel. A nyílászárókat saját magunk készítettük el fából.

8. ábra: A melléképület bővítése

(forrás: saját felvétel, 2022)

Egy rég tervezett és előkészített épület jött létre, mely a családi gazdaságban több funkciót lát el. Elsősorban a borkészítés és erjesztés egyik helyszíne a pincét követően, viszont feldolgozóként, kóstolóteremként egyaránt szolgál. A következő képen is látható pillérekben álló tetőszerkezet jelenleg az erőgépek ideiglenes helye. A későbbiekben egy nyári terasz kialakítása a cél (8. ábra).

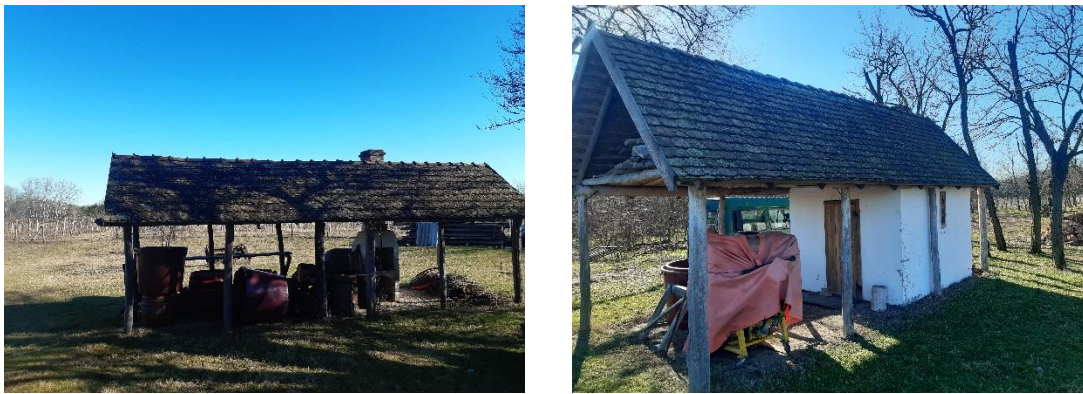
9. ábra: A rönkfá lerakása Móricgáton, Elkészült fűrészáru

(forrás: saját felvétel, 2022)

Az erős építőanyag ár ingadozás és drágulás bizonytalansági faktor elkerülése érdekében a németországi Hessen tartományból erdőújításból összesen 32 erdei köbméter 7m-es kivágott, lucfenyő rönköket vásároltunk és szállíttattuk Móricgátra (9 ábra). A helyi fűrésztelepen a szükséges méreteket a tetőszerkezethez és belső kiépítéshez felvágattuk. Elmondható, hogy az egész építkezés során intenzíven részt vettek a helyi vállalkozók, mesterek, barátok és szomszédok. Ez bizonyítja az összetartást és annak fontosságát. Saját erőből építettünk továbbá egy fedett kinti kemencét amit faoszlopokon álló 6 x 2.5m méretű tetővel láttunk el. Egyidejűleg hasonló méretben készült kísérleti jelleggel egy szauna is, ami jelenleg még nincs használatban.

10. ábra: A kinti kepenca és a különálló agyagszauna

(forrás: saját felvétel, 2020)

Az egykori mezőgazdasági épület

Az egykori mezőgazdasági melléképület volt a legnagyobb egybefüggő épület a birtokon. Jó tanács híján ennek az épületnek a javítása nem mutatkozott hosszú távúnak. Aláfalazással, tetőjavítással és az ereszcatornák lecserélésével igyekeztünk minél tovább megőrizni az épület állagát. Amikor már tárolásra is alkalmatlanná vált a javításokkal felhagytunk.

Az eredetileg 3 nagy térből álló épületet terménytároló, daráló és marhaistállóként használták. Az egykori marhatartás miatt a falak erősen megrongálódtak, elvékonyodtak és ennek következtében az épület szakaszosan leomlott. Jelenleg az egykori magtárból átalakított nyári konyha biztosít még minimális életteret, viszont legkésőbb az új betonlap elkészítése előtt ez a rész is bontásra, és elhordásra kerül.

11. ábra: Az egykori mezőgazdasági épület újjáépítése

(forrás: saját felvétel, 2022)

Az újjáépítéshez szükséges tervrajzok több szakaszban készültek el. Végleges döntés még nem született a pontos kivitelezést illetően. Az egykori 30 x 7m-es gazdasági épület rekonstrukciója a proporciók megőrzése mellett célként van kitűzve a család számára, mivel csak így állítható vissza az tanya szerkezete teljes mértékben. Tervrajz: lásd a 12. ábra.

12. ábra: A tervezett mezőgazdasági épület újjáépítésének tervrajza

(Forrás: Sistech Studio Tervezőiroda, Tervezte: Ljubica Popovic)

A család szándéka, hogy az egykori mezőgazdasági épület újjáépítésénél is lehetőség szerint történelmi és újrahasznosított természetes építőanyagokat használjon a tájjelleg megőrzése érdekében is. Ez sajnos kizárja a pályázat útján történő újjáépítést, mivel az új építőanyagokkal szemben a hagyományosak nem felelnek meg az ISO minőségbiztosítási szabályzatnak. A megépítést követően viszont már van lehetőség korszerű nyílászárók és fűtőrendszerhez kapcsolódó támogatás igénylésére.

3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek

1. A generációváltás kérdése

Egyrészt megfigyelhető a kis családi gazdaságoknál, akik mezőgazdasággal foglalkoztak már több évtizede, elsősorban a generációváltás hiányában szűnnek meg annak ellenére, hogy a tevékenység jövedelmező. A generációváltás hiányának több oka lehet. Itt nem a szaktudás hiánya jelenti az elsődleges problémát. A családi gazdaságokban gyakori, hogy már fiatal korban szerves résztvevői a gyerekek is a tevékenységnek (pl.: válogatás, csomagolás, szüreti munkálatok). Annál inkább a vidék és város közötti életminőségi különbségek adnak okot a következő generációnak, hogy elköltözzenek a jobb életszínvonal reményében.

Ez a jelenség a saját tapasztalatom alapján azzal küszöbölhető ki, hogy amennyiben a fiatal korosztálynak hajlandósága van a tevékenységet folytatni, akkor a közép és felsőoktatási tanulmányait a család mezőgazdasági tevékenységéhez kapcsolódó szakirányú területeknek megfelelően válassza meg.

Ez által a fiatalabb korosztály a tudományos világban szerzett szélesebb szakmai ismerettel tekint a meglévő vállalkozásra, illetve kitekintést nyerhet a további lehetőségekről.

Másrészt az a jelenség is megfigyelhető, hogy esetenként a városban felnőtt fiatal korosztály közül egyedül vagy partnerrel vidékre költözve önálló és termelői tevékenységbe kezdenek. Ehhez bizonyosan sok bátorság és kitartás kell, de a vidékre költözés jelensége bizonyítja, hogy mennyire eltérő a fiatalok között is az életminőségről alkotott kép. A fiatalok vidékre költözésének ösztönzése érdekében érdemes megvitatni a helyi Önkormányzatoknak a szabályozott körülmények között mezőgazdasági tevékenységre alkalmas területeket kijelölését, illetve szakmai továbbképzések felkínálását a célcsoport irányába.

További motivációt jelenhet a fiatal generáció számára a jelenlegi családtámogatási rendszert kapcsoltan összekötni az egyéni vállalkozási lét lehetőségének megteremtésével.

A vizsgált saját családi vállalkozás jelenlegi stratégiáján nem változtat a csekély jövedelmezősége miatt. A vállalkozás második generációjából már egy fő kivált és más szektorban vállalkozik. Az én esetemben nem volt szelekció. Az ősi ösztön alapján hermetikusan olvadtam bele a rendszerbe.

2. Pályázati lehetőségek

A Nagy és Fiai Szőlőskertek történetében több sikeres és sikertelen pályázatban vett részt. Már a 2011-es első szőlőtelepítéskor igénybe vettük a telepítési támogatást, ami hektáronként 5000 Eurónak megfelelő összeg volt. Ebből nem csak a szaporítóanyag hanem a tám és huzalrendszer teljes felépítését is magába foglalta. A vadkár megelőzése érdekében az egész területet bekerítettük 150cm magas vadhálóval. A kerítés már saját költségvetésből történt, viszont elkerülhetetlen az ültetvény megőrzése érdekében a környezeti károsítás által.

A telepítés óta évente igényeljük a földalapú és a gázolajtámogatást. A terület mértéke és természettség függvényében a kifizetési kérelmet minden év áprilisában a Magyar Állam Kincstár felé nyújtjuk be.

Az első fejlesztéssel kapcsolatos pályázat a tanyafejlesztési pályázatként ismert (VP6-7.2.1.4-17) elnevezésű kiírás volt. Itt sajnos nem értük el az elegendő pontszámot, és elutasításra került a beadvány. Ennek fő oka, hogy nem jelöltünk meg állattartást, ami többletpontot jelenthetett volna, viszont a jelenlegi tevékenységgel összeférhetetlen emberi erőforrás hiányában.

A családi vállalkozás telephelyeül és üzeméül is szolgáló birtok nagy gyengesége a villamos energia hálózatra való csatlakozás hiánya. Ezért örömhír volt a 2017-ben megjelent „Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései” című VP6-7.2.1.4-17 kódszámú felhívás. Ez lehetőséget nyújt többek között a villamosenergia hálózatra való rákapcsolódásra is. Kettő árajánlatot kértünk. Egy 4Kv-os szigetüzemű napelemrendszerre illetve 49kV-os hálózatra kapcsolódásra.

A hálózatra kapcsolódás mellett döntöttünk, mivel az akkoriban még igen magas napelem akkumlátoros rendszer költsége nem volt relációban a teljesítménnyel. Időközben a helyi Önkormányzat által elrendelt tanya házsámrendezés miatt a több éve bejelentett lakcím megváltozott és a szennyvíztisztítóval kombinált projektet visszautasították lakcímigazolás jogosultási kritérium hiányában.

Az utóbbi hibákat szem előtt tartva 2021-ben újra beadtuk a pályázatot a szükséges terv és engedélyeztetési dokumentációval. A beadott pályázat alkalmas minősítést kapott, viszont az eredmény kihirdetéséig az egységárak 40%-al növekedtek. Mivel a támogatást előfinanszírozott, a jelenlegi infláció és bizonytalanság miatt a család lemondott a projektről és további alternatívák után keres.

Az előbb leírtak jól szemléltetik, hogy egyes faktorok mennyire befolyásolhatja egy családi vállalkozás tevékenységének élıhetőségét. Ebben az esetben negatív hatású.

3. A vállalkozás fenntarthatósága külső hatások alapján

Kihívás, hogy a Nagy és Fiai Szőlőskertek által ősi technológiával készített borokat nem csak szóban, hanem az engedélyeztetési eljárás során is következetesen a borkülönlegességek kategóriában szerepeljen. A kihívást az indokolja, hogy analitikailag és érzékszervileg egyaránt eltér az ismert és megszokott boroktól az alkalmazott technológiának köszönhetően. Ez biztosítja és kimutathatóvá teszi a nagyobb hozzáadott értéket.

A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa 2021-ben adott ki egy közleményt amiben a Georgiai Agrárminiszterrel tartott interjú eredményeit ismerteti, és kihangsúlyozza Qvevri technológia felvételét borkülönlegességek kategóriájába.

A héjon erjesztett fehérborokat 2020-ban vették fel a különleges borok kategóriájába: a Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal (OIV) közgyűlése a kvevriben készülő borok meghatározását annak kapcsán fogadta el, hogy a hagyományos, agyagedényes technológiát alkalmazó ősi grúz borkészítési eljárás 2013-ban felkerült az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív UNESCO-listájára.

Az új termék kategória meghatározása fokozottabban irányítja rá mind a szakma, mind a fogyasztók figyelmét a kvevriben készülő borokra, így azok bírálata, értékelése immár készítési

eljárásuk és jellegzetes ízkarakterük figyelembevételével történhet. Ez azt is jelenti, hogy a tanninos ízvilág és a bor színében található narancsos árnyalat könnyebben magyarázható el a fogyasztók és a szakma számára, továbbá a borversenyeken különálló kategória kialakítására is lehetőséget teremt. Héjon tartással nemcsak Grúziában készülnek fehérborok, más bortermelő országok, mint Franciaország, Olaszország vagy Szlovákia, szintén állít elő narancsborokat: az OIV Borászati Eljárások Nemzetközi Kódexének ezen kiegészítése tulajdonképpen egy nemzetközileg elfogadott meghatározást rögzít (Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, 2021).

Már 2011-es első szőlőtelepítés idejében prognosztizált klimatikus változásokra nem fektettünk elegendő hangsúlyt és nem alakítottunk ki a kezdetektől öntözőberendezést. Napjainkban a csapadék hiánya már gazdasági kárt okoz a család ültetvényeiben. A csapadékhiány jelenségéről eddig számos magyarországi és külföldi kutatás készült. Fontosnak tartom kiemelni a helyi kezdeményezést, ami a vízvisszatartásról szól és már érdemi lépések is történtek ez irányában. Mivel a vizsgált családi vállalkozás tevékenységét a klímaváltozás fokozottan érinti ez által vízvisszatartásban érdekelt.

Az előrejelzések szerint Magyarországon a klímaváltozás átlagon felül érezteti majd hatását, egyre szárazabb és kiszámíthatatlanabb időjárásra van kilátás. A talajvíz-visszatartásra irányuló komplex projektjét azonban nem az előrejelzések miatti aggodalom hívta életre, hanem a kényszer: óriási a vízhiány a Homokhátságon.

3.2. A vizsgálat körülményei és helyszíne

A vizsgálat helyszíne Jászszenlászló és Móricgát Közös Önkormányzatához tartozik. Magyarországon a Dél-Alföldön található Bács-Kiskun Megyében. Jászszenlászló és Móricgát Községek a Kiskunmajsai Járáshoz tartozik.

A Szentlászló pusztára érkező első betelepülők Jászfákóalmáról valók voltak, akik az 1700-as évek végén települtek le, magukkal hozva hazulról a 1763-ban Budán öntött harangjukat. A betelepülők utóbb benépesítették és újra közösséggé szervezték az elnéptelenedett pusztát. Ugyanebben az időszakban a szomszédos puszták benépesülése is elkezdődött. Szank pusztát Kunszentmiklós váltotta meg 5000 rajnai forintért.

A majsai népesség először a Kiskundorozsma melletti Üllés pusztára költözött - az újkori honfoglalók zömmel Jászfényszaruból érkeztek -, s a szabad földvásárlás reményében innen települtek át Kiskunmajsára 1743 nyarán. Félegyháza újbóli betelepülése valószínűleg már 1727-ben megkezdődött. A telepítési felhívás 1743-ban történt, Podharadszki György, a Jászkun kerület kinevezett adminisztrátora bocsátotta ki (Halász, 1993).

Tanya és falu

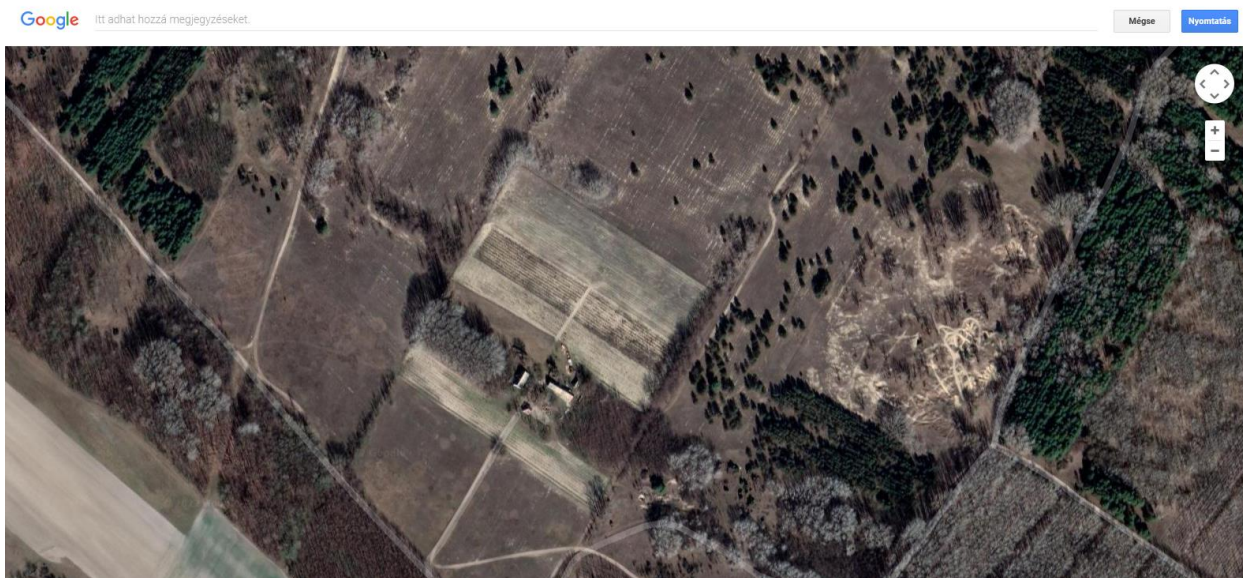
A kistérségben található tanyasi gazdaságok sajátosan kapcsolódtak a falu belső rendszeréhez. A „falusiakat” jobbára maguk a tanyán élők alkották, akik házaiknak nagyrészt bérbe adták a településen belül dolgozó polgároknak, iparosoknak és kereskedőknek. Az évek múlásával azonban egyre többen építettek fel házat saját használatra a faluban is, ahová idős korukban behúzódhattak, míg a család fiatal tagjai a tanyán vitték tovább a gazdálkodást. A tanyáról elsősorban ügyintézés céljából „mentek be” a községbe, illetve az időjárástól függően heti rendszerességgel látogatták a templomot. A gyerekeknek iskolába még nem a faluba kellett járni, hiszen a XX. Század elején a községben már 3 tanyasi iskola is működött. Főleg piaci napon gyűlt össze a tanyasi nép a falun belül, amely az árucserén kívül alkalmat teremtett a társadalmi kapcsolatok ápolására is. Fontos közösségi térként szolgált még a kocsmá és a csárda is. A Homokhátság tanyavilága különbözött a Dél-Alföld keleti területén fekvő, nagy kiterjedésű tanyarendszertől (pl. Hódmezővásárhely és környéke). Itt ugyanis kevésbé voltak nagy távolságok, a főbb vásáros helyek is 40-50 km- en belül helyezkedtek el. Ezekre az utakra kiváló eszközzel szolgált a homokra tervezett lovas könnyűkocsi, az úgynevezett homokfutó, amely szinte minden tanyában megtalálható volt (Szűcs, 2021).

A Nagy és Fiai Szőlőskertek a Kunsági borvidéken található. Az M5-ös autópálya felhajtó 20 km-re van Budapest és Szeged irányába. Pontos Koordináták: 46°36'17.9"N 19°42'37.8"E

A vizsgált családi vállalkozás birtokot a 19. század végén a falu jegyzője alapította. Az akkoriban megépült vasút lehetővé tette az ott előállított boroknak az akkori monarchia távoli részekre való eljuttatását.

Az 1940-50-es években a birtok nagy rész államosítás alá került. A tulajdonosokat súlyos szankciók alá helyezték. Részemről nagy élmény, hogy a 90 éves egykori tulajdonost megismerhettem és az ő emlékeivel gazdagodhattam.

13. ábra: A vállalkozás megközelítése

(Forrás: <https://www.google.com/maps.com>, letöltés ideje: 2022.04.22.)

Az 1950-es évek után a birtok termőképessége és kapacitása drasztikusan leromlott, de ennek ellenére egy része továbbra is magántulajdonban maradt. Az épületeket és berendezéseket elhanyagolták, eladták. Az öregedő tulajdonosok a birtokot elhagyták és a faluba költöztek. Az otthagyt szőlőterületek nem találtak új gazdára.

Az igazságtalan államosítás és visszaszármaztatás során a földterületek egy része idegen tulajdonba került. Az elhagyott birtok nagy részét invazív módon özönnövények lepték el.

A Jászszentlászló és Móricgátot összekötő útszakasz újjáépítése hosszú tervezési és előkészületi szakasz után 2021-ben valósult meg pályázati forrásból. Az addig meglévő útszakasz rossz minősége miatt olyan járhatatlanná vált, hogy még a helyi busz járatot is elkerülő úton kellett elvezetni a külterületen és a tanyán élő emberek kárára. Ezért kiemelt fontossággal bírt az említett útszakasz újjáépítése a helyiek és az átutazók számára.

A vállalkozás szereplői

A családfő egyben a vállalkozás alapítója is. Született 1963-ban. Kertészeti és borászati felsőfokú végzettséget idősebb korban végezte el párhuzamosan a vállalkozás alapításával. A feleség és egyben a család két gyermek édesanyja egykorú a családfővel. Mezőgazdasági szakirányú végzettséggel nem rendelkezik, viszont művészettörténészként a turisztikában szerzett több évtizedes nemzetközi tapasztalatát és kapcsolatrendszerét a családi vállalkozás javára fordítja. A fiatalabb gyermek más szakterületen dolgozik és vállalkozásban az időnymunkákban vesz részt. Saját magam szervesen részt vettem a vállalkozás alapításától napjainkig, így az adatgyűjtés az elmúlt 10 évre tekint vissza. Ez elsősorban a saját megélt folyamatok alapján az engedélyeztetési és minősítési eljárások sorrendiségét követve történt. Továbbá a családi vállalkozással kapcsolatos 4db. kutatás eredményeire támaszkodhattam, ami az Egyetemen elkészült el.

3.3 Kutatási módszerek és minta bemutatása

A vizsgálati minta az adott vállalkozás létrehozása, működése és a településre gyakorolt hatása.

Amikor 2011-ben elkezdődött a szőlőültetvény tervezési, és engedélyeztetési fázisa az volt a fő cél, hogy visszaállítsuk az egykori birtok szerkezetét és működését. Törekedtünk arra, hogy ismét bekerüljön a település vérkeringésébe.

A telekvásárlást követően az első nagyobb lépés az egykori szőlőültetvények újratelepítése volt. Az adott területeken a Rendszerváltást követően a szőlő felszámolásra került és a földeken legeltetés történt. Ez által a kialakult bozótokat és fás ligeteket fel kellett számolni és a talajt mélyszántással fellazítani és a meliorációs munkákat elvégezni.

Az első 4 évig, tehát a szőlő termőre fordulásáig az egykori lakóépület és az alatta található bor-pince rekonstrukciója történt meg. Így az első szüretet és feldolgozást már a birtok eredeti pincéjében lehetett elvégezni.

A NÉBIH által engedélyezett és forgalomba hozott első palackos bortétel helyben való értékesítési törekvéseknél szembesülnünk kellett azzal a ténnyel, hogy a környező településeken készített üzemi borok alacsony áraival nem tudunk versenyezni. A fővárosi és a külföldi piacot céloztuk meg, ahol a fizetőképesség magasabb. Ez jó döntésnek bizonyult.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a régi birtokszerkezet helyreállítása nem elegendő ahhoz, hogy gazdaságilag fenntartható legyen a vállalkozás működése és csak az otthonról való kimozdulás jelenthet kitörést. A helyi Önkormányzattal a kapcsolat jelenleg a rendezvényeken való önkéntes kitelepülések, illetve az Önkormányzat vendégeket fogadva, rendszeresen a Nagy és Fiai Szőlőskertek pincéjében borkóstolón vesznek részt.

14. ábra: Könyvrészlet és emléklap a helyi Értéktárba történő felvételtől

(Forrás: saját felvétel, Könyv: Települési Kincsek, Helyi Értékek Jászsztérszóló; Szerkesztők: Mészáros László és Kovács Attila, Generál Nyomda KFT. 2022)

A helyi munkaerőt egyelőre csak szezonálisan veszi igénybe a családi vállalkozás. Ebben az esetben ez a szüreti időszak. Ez általában 2-4 hétig tart. Itt ki kell emelni, hogy település lakosságszerkezete több száz éves mezőgazdasági hagyományokkal rendelkezik.

Hosszú távon a helyi munkahelyteremtés a vállalkozás célja. Itt előny az előbb említett hagyományokon alapuló tényező és az, hogy alapvetően a munkálatok nem képzettségfüggő és alacsonyabb iskolázottsággal rendelkezőknek is munkalehetőséget teremthet.

A kritikus elemzést választottam a vállalkozás vizsgálatánál és a falura gyakorolt hatásánál. Ennek indoka, hogy a vállalkozás indításában már a telekvásárlástól, tervezéstől kivitelezésig a

végtermék piaci pozicionálásáig részt vettem. A saját tapasztalat által ki tudom emelni a sikeres projekteket és kritikusan értékelhetem a kevésbé sikeres projekteket. Az elvégzett és tervezett projektek elemzése és további javaslatok is szerepelnek a dolgozatomban.

2022-ben a családi gazdaság felvételre került a helyi értéktárba az unikálisan alkalmazott borászati eljárás alapján (14. ábra). Ez által megtapasztalható, hogy a helyben való elfogadottság nem máról-holnapra, hanem több évre van szükséges. Egyeztetés folyik az vállalkozás és a helyi Önkormányzat között további együttműködésre.

3.4.Eredmények

A 2016-os borászati technológiai innováció a vállalkozás jövőjét döntően meghatározta. A Qvevri-borkészítés, azaz a 8000 éves hagyománnyal rendelkező Kaukázusból származó égetett agyagedényben történő borkészítés nem csak hazánkban, hanem Európában is egyedi.

A technológia titokzatossága, és alacsony ismeretségi szintje új lehetőséget és kihívást jelent a település és a vállalkozás számára egyaránt. Az által, hogy a hagyományos borok mellett borkülönlegességek is készülnek egy magasabb kategóriába kerültek a termékek. Az úgy nevezett Natural Wines az az a természetes borok egy külön szegmenst jelent a borok világában.

Az addig csak helyi termelők áraival és minőségével versenyezni tudó alapborok mellett az újonnan alkalmazott unikális technológia felkeltette az erre a termékekre specializálódó kereskedőket, szaküzleteket és fogyasztókat.

Igaz, hogy minél jobban különbözik egy adott bor a megszokottól, annál szűkebb a fogyasztói réteg. Ezért a terméket egy konkrét szegmensben kell pozicionálni a piaci rést kihasználva (15. ábra). Bebizonyosodott, hogy el tudtuk kerülni a mennyiségi csapdát, tehát nem kell többet termelnünk a bevétel növeléséhez a jobb minőség és a különlegesség által magasabb ár célozható meg.

Az elkészült palackos borokkal 2017-től 2019-ig rendszeres kiállítói voltunk a belgiumi Oostende kikötőváros Karácsonyi Vásárán, illetve a nyári időszakban kisebb fesztiválokon vettünk részt.

15. ábra: Nagy és Fiai Szőlőskertek borai beárazva a brüsszeli Achilles borbárban

(forrás: saját felvétel, 2021)

A bor árusító kocsik kialakítása és üzemeltetése jó döntésnek bizonyult, plusz jövedelmet hozott a család részére. A közvetlen értékesítés során 1- 2dl-es kóstoló poharat és a helyi keramikussal készített 2dl-es bögréből árusítottunk.

16. ábra: áruskocsival Karácsonyi Vásáron Oostendében

(forrás: saját felvétel, 2019)

Összehasonlítva a kitelepülésen a pincéből való árusítással palack ár többszörösét tudtuk kigazdálkodni a rendezvényeken (16. ábra). Meg kell említeni természetesen az utazás, szállás és helyjegy árát, ami többletköltséget jelent, viszont az érdeklődés és visszajelzések a várakozásainkat felül múlta. A karácsonyi vásárok további előnye, hogy a szezonális munkák idejével nem esik egybe és logisztikai tervezést követően a család valamennyi tagja részt tud venni a kitelepülésen.

A járvány okozta korlátozások miatt ideiglenesen megszűnő rendezvények helyett az ott megismert vevők közül akadtak, akik ellátogattak hozzánk a családi gazdaságba és lettek rendszeres vásárlóink.

Jászszentlászló és Móricgát területén jelenleg a Nagy és Fiai Szőlőskertek az egyetlen üzemengedéllyel bejegyzett borászat. Az együttműködés lehetőségét a helyi Önkormányzat felismerte, és valamennyi rendezvényre meghívást kapunk. A jó kapcsolatot és a kölcsönös tiszteletet az is igazolja, hogy 2022-ben felvették a családi gazdaságot a helyi értéktárba és további ajánlást tettek a Megye Értéktárba kerülés érdekében is. Minden elkészült palack címkéjén a magyarországi származás mellett település neve is szerepel. Fontosnak tartjuk, a falu jó hírnevének és a helyi értékek bemutatását szervezett borkóstolóink során belföldön és külföldön egyaránt.

A dolgozatomban bemutatott épületek újjáépítése, javítása, bővítése hozzájárul a családi gazdaság fejlődéséhez és a hagyományos tájjelleg megőrzéséhez. Az utoljára megvalósult épület költségvetése döntően már a palackos bor értékesítésének bevételeiből tevődött ki. Édesapám és általam összesen 4 tanulmány készült el a vizsgált vállalkozással kapcsolatban. Az első munka 2012-ben született meg a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi karán „Egy új szőlőültetvény komplex telepítési terve egy adott dél-Alföldi területen” címmel.

A dolgozat párhuzamosan készült el az engedélyeztetési és telepítési előkészületekkel, melyeket lépésről lépésre bemutat szakmai ismeretek és a saját tapasztalatok alapján. Az említett dolgozat komplex telepítése terve a gyakorlati munkafolyamatok alapjául szolgált.

Nagy Péter 2012-ben elkészült Szakdolgozat bevezetéséből a következőt emelem ki: „Legfőbb célom a helyi termék és a helyi fogyasztásra alkalmas termék előállítása, a szőlő és borkultúra megőrzése és újbóli fellendítése.”

2015-ben készült el Nagy Péter második munkája a Budapesti Corvinus Egyetem Élelmiszertudományi Karán „Georgia (Grúzia) borvidékei, termékei és a hagyományos borkészítési eljárása” címmel. Ebben a munkában az első 2014-es Georgiai útvjáról számol be, ahol az ősi borkészítés gyökereit kutatta.

A Szakdolgozat készítésekor az Egyetemen 70 éve nem készült a témával kapcsolatban kutatás. A Tanulmányút során a Tbliszi-i Állami Kutatóintézet, Georgiai Parlamenti Könyvtár és a Telavi Állami Egyetem Könyvtáraiban lelt szakirodalomra.

A Georgiai személyes tapasztalatok és a szakdolgozat eredményes elkészülése megerősítette benne a szándékot, hogy Magyarországi gazdaságába ültesse át az ősi technológiát.

2017-ben készítettem el a Szent István Egyetem Kertészettudományi Karán a „Telepítéstől szüretig” című Szakdolgozatomat. Ez magában foglalja a szőlőterület bemutatását, az ültetvény ápolását, agro és fititechnikai munkáit, szőlőfeldolgozást, termelői borkészítést, palackozást és a termék értékesítési lehetőségeit. „Borkészítés 8000 éve agyagedényben (Qvevri) georgiában –saját tapasztalat” című kísérleti munkán alapuló Szakdolgozatom 2019-ben készült el a Szent István Egyetem Élelmiszertudományi Karán. Ebben a dolgozatban már a saját gazdaságba átültetett gyakorlati tapasztalatokat mutatom be a rendelkezésre álló szakirodalom alapján. A felsorolt munkák egymásra épülnek és időrendben egymást követik.

SWOT Elemzés

A családi vállalkozást megvizsgáltam a SWOT módszertannal is, hogy feltárjam annak belső és külső erőforrásait, valamint feltérképezem a hiányosságokat és a veszélyeket. Ezen tények ismeretében a vállalkozás jövőre irányuló stratégiáját is könnyebb lesz majd meghatározni, vagyis inkább a meglévőt ezen tudásanyag alapján finomra hangolni.

A családi borászat erősségei közé soroltam a vállalkozás egyedigégét, mind technológiai mind pedig arculati szinten. A nyitottságot, mely nem csupán a vendégek felé irányul, hanem a szakma és a technológiák fel is. Az innovációra való nyitottság is az erősségek között szerepel, hiszen maga ez az eljárás innovatív fordulatként értelmezhető a vállalkozás életében. A jó alkalmazkodó képesség – mint minden vállalkozás életében – számunkra is az egyik nagy erősségünk. Mivel a vállalkozás még nem érte el azt a volumet, hogy biztos megležitost nyújtson a benne dolgozóknak, valamint a múltban és a jelenben is jelen lévő válságok (gazdasági és egészségügyi) megmutatták, hogy a reziliencia, az alkalmazkodóképesség magas fokú fejlettsége a vállalkotások életét nagyban befolyásoló tényező.

A gyengeségek közé soroltam a felmérésem során, hogy az általunk alkalmazott technológiát nagyon kevesen ismerik, mely néha gazdasági előny is lehet, de jelen esetben az ismertség

cekkély mértéke a piaci keresletet is negatíván befolyásolja. Hiszen ha nem tudjuk hogy valami miben más mint a többi, nincs is rá igényünk és keresletünk. Az általunk használt technológiának a költségigénye magasabb mint az általános eljárás esetében.

17. ábra: SWOT vizsgálat

ERŐSSÉGEK -egyediség -nyitottság -innováció - jó alkalmazkodási képesség	GYENGESÉGEK -technológiát kevesen ismerik - magas előállítási költségek
LEHETŐSÉGEK -nemzetközi hírnév és piac -további helyi terjeszkedés kapcsolt vállalkozásokkal, így pld. fürdőipar, turisztika	VESZÉLYEK -negatív környezeti hatások -aszály, vízhiány

Forrás: saját szerkesztés, 2022

Az előző két szempont mentén azonban lehetőségek is kirajzolódtak a vizsgálat során. Mivel ritkán alkalmazott technológiával dolgozunk, így kuriózum is az előállított termékük, melyet a nemzetközi piac jobban meg tud fizetni, valamint talán jobban elismeri azt. Tehát nemzetközi szinten lehet érdemes a marketinget fejleszteni. Mindemellett az eddig meglévő partneri hálózatot érdemes bővíteni, j helyeken megjeleni a termékünkkel., mint például fürdőhelyek és a turisztika egyéb ága. Mint minden esetben, most is feltérképezésre kerültek olyan tényezők, melyre nincs ráhatásunk, Ezeket veszélyként definiáltam. Ilyen például az agráriumot közvetlenül érintő negatív környezeti hatások és a hektikus időjárásból fakadó aszályveszély is.

A SWOT eredményei alapján véleményem szerint a vállalkozásunk számos kiaknázatlan lehetőséggel rendelkezik, így bízom benne, hogy ezek a jövőnkét alakító stratégiának szerves részévé tudnak válni.

4.Következtetések, javaslatok

Következtetésként elmondható, hogy a vizsgált Nagy és Fiai Szőlőskertek nem egy tipikus helyben beágyazott generációk óta mezőgazdasági tevékenységet folytató családi vállalkozás. Annál inkább még mindig egy induló gazdaságról beszélhetünk, mely a hagyományos falusi és tanyasi életformát felelevenítve a mai kor gazdasági elvárásainak eleget téve igyekszik egy hosszú távon fenntartható és életképes életmodellt felállítani akár több generáció számára is.

Ki kell emelni, hogy az eddig megvalósult projektek a családi vállalkozás életében a döntő részben önerőből valósultak meg. Kivételt képez a szőlőtelepítésre, és a földterületekre járó támogatás. A beadott, és elbírált pályázatok vizsgálatát a „Pályázati lehetőségek” cím alatt részletezem.

A belső és a kívülről jövő javaslatok sok esetben egybeesnek egymással. Ilyen például a nagyobb számú városi közönség megszólítása, bevonása. Ez természetesen nagyobb ismerettségi és bevételi lehetőségeket jelenthet, viszont a gyengeségek közé tartozik a saját hiányos infrastruktúra.

Ami jól működőnek bizonyult az általunk szervezett Pünkösdi összejövetel. A több napig tartó tematikus rendezvényeken sikerrel tudtunk vendégül látni egyszerre akár 90 személyt is. A főzésben helybéli segítség van. A hagyományos birkapörkölt vagy a kemencés kacsasült nagy siker. Az említett programok borral párosítva gasztronómiai élményt nyújthat. A tapasztalatok alapján manapság erre a ”párosításra” igen nagy igény mutatkozik.

A visszatérő vendégek igénye, hogy ne hagyják el a birtok területét, és az együttlét folyamatos maradjon.

Ezért a vállalkozás területén fekvő kijelölt részen 3 db. 6 m átmérőjű, összesen 12 fő elszállásolására alkalmas agyagjurta felállítása van tervben. Jelenleg az ehhez szükséges engedélyek és anyagok beszerzése történik.

Szándék, hogy a hagyományos jurtaépítéstől eltérően nem közvetlen a talaj felszínére kerüljön az építmény, hanem egy magasított betonszerkezetre helyezve. Ez növeli az építmény időállóságát és későbbi belsőépítészeti munkáknál magasabb komfortérzetet kialakítására alkalmas.

Nem csak a családi birtokon tartózkodóknak, hanem a településre érkező vendégek részére is szeretnénk szállást biztosítani és ez tovább erősítheti a település és a vállalkozás közötti kapcsolatot.

A szállást az említett jurta építményekből szerténé a család biztosítani. Ennek két fő oka: alacsony építkezési költségy és tájba illik. A bor árusító kocsik a járvány kitörése előtt röviddel kerültek üzembe helyezésre. Itt tapasztalat, hogy a rendezvényekre való kitelepülések idejében a birtokon nem tudunk vendéget fogadni, emberi erőforrás hiányában. Erre megoldás lehet új munkahely létesítése helyben.

18. ábra: CRAFT WINE, Borszakértő értékelése

(Forrás: saját letöltés, 2022.04.04. Instagram, @craftwine.nl)

További cél a nemzetközi közönség megszólítása Magyarországon is (18. ábra). A főváros és Szeged közelségét kihasználva a napjainkban divatos romkocsmák borlapjait kiegészítve saját borainkkal új alkalmi vagy rendszeres vásárlókat szólíthatunk meg.

Csoportos látogatás esetén Jászszentlászló és Móricgát települések és további helyi termelők látogatása valósítható meg. Kisebb létszámban igaz, de szerveztünk ilyen programokat a helyi termelők örömeire, mivel minden esetben a látogatók érdeklődtek és vásároltak is a termékekből.

Egyeztetés folyik a Szent László Általános Iskola vezetése és a Nagy és Fiai Szőlőskertek között egy közös szüret és szőlőfeldolgozással összekapcsolt foglalkozás megszervezéséről a diákok számára. A foglalkozás célja a helyi hagyományok megismerése és az érdeklődés felkeltése a mezőgazdasági és élelmiszeripari tudományok iránt a gyerekek számára.

Az eszközölt fejlesztések és innovációk tükrében elmondható, hogy érdemes tovább haladni a megkezdett úton még akkor is, ha több időt és energiát vesz igénybe, mint a tervezett.

5. Összefoglalás

A Nagy és Fiai Szőlőskertek tevékenységének vizsgálatát és a településre gyakorolt hatását azért választottam, mivel egy nem szokványos hanem egy formabontó mezőgazdasági családi vállalkozás indítása és működtetése napjainkban sok új kihívással jár. A településszerkezetbe való beilleszkedés nem egy gyors, hanem hosszú távú folyamatos munka és a kölcsönös tisztelet eredménye. Elmondhatom, hogy jelenleg már ismeretségre tettünk szert helyben a elkészített és értékesített borok által is.

Az elkészült kutatásom az Eredmények fejezetben ismertetett a témában elkészült 4 szakdolgozat záró eleme. A szakirányválasztásom legfőbb indoka, hogy a családi vállalkozásban hiányzó szaktudást kitöltsem.

A téma célja az adott vállalkozás alapításának és működésének vizsgálata által elért eredmények bemutatása a negatív és pozitív tapasztalatokat egyaránt bemutatni és a településre gyakorolt eddigi hatások bemutatása és a jövőkép felvázolása.

A jelen kutatás eredményei a településfejlesztés, illetve a helyi gazdaság és vállalkozásfejlesztés szakterület tapasztalataihoz járulhat hozzá.

A jelen kutatás elsősorban olyan meglévő vagy induló családi vállalkozás fejlesztéséhez járul hozzá, amely csekély területen végez mezőgazdasági tevékenységet, illetve korlátozott mértékben állít elő mezőgazdasági terméket faluhoz közeli helyen.

Megfelelő informatikai háttér megteremtésével és célirányos marketing kialakításával a Nagy és Fiai Szőlőskertek által alkalmazott, jelenleg elsősorban csak szakmai körökben és a borrhíóban ismert ősi borkészítési eljárás nemzetközi szinten is komoly érdeklődésre tart(hat) számot.

Ugyanakkor új érdekeket ébreszthet a most csekély mértékben ismert Nagy és Fiai Szőlőskertek által alkalmazott ősi borkészítési eljárás más vállalkozások számára is

Más üzletágakkal való együttműködés elkerülhetetlenné vált. Itt elsősorban a gasztronómiai szolgáltatókat kell kiemelni. Kisebb vagy nagyobb létszámú gasztronómiai rendezvényeken való részvétel a családi vállalkozás gazdasági fejlődését pozitívan befolyásolhatja.

Holtpont elérése után a vállalkozás stratégiai változást tett, hogy az unikálisan Tokajon termesztett szőlőt az ősi technológiával készíti borait. Ez által az ország másik felére is kiterjed a vállalkozás hatásköre. Fogyasztói igényeket ez által kielégítve. Ár érték arány realisabb.

Fontosnak tartom, hogy dolgozatomban következetesen képekkel szemléltessem a vizsgált családi vállalkozás változását fejlődését. Ez által az olvasó teljesebb képet alkothat a tevékenységről

Kijelenthető, hogy a jelenlegi tevékenység a szenvedély megélésére alkalmas, viszont önálló megélhetést még nem biztosít. Egyelőre csak jövedelemkiegészítésként szolgál. Ennek a fejlesztése a cél az elkészült vizsgálat alapján.

Irodalomjegyzék

1. 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv>, letöltés ideje: 2022.04.04.)
2. Astrachan, J. H.; Klein, S. B.; Smyrnios, K. X. (2002): The F-PEC Scale of family influence: A proposal for solving the family business definition problem, *Family Business Review*, vol. XV., no.1., 45-58)
3. Cole, P. M. 2000. "Understanding Family Business Relationships: Preserving the Family in the Business." *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*. 8,4: 351-359.
4. Colli, A. (2003): *The history of family business, 1850-2000*, United Kingdom, University Press, Cambridge
5. Danes, S. M., Olson, P. D. (2003). Women's Role Involvement in Family Businesses, Business Tensions, and Business Success. *Family Business Review*, 16(1), 53–68. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.2003.00053.x>
6. Dyer, W. G. Jr. (2010): Are You the Right Type of Family Business?, *Organizational Dynamics*, vol. 39, no. 3., 269–278
7. Fitzgerald, M. A.; Muske, G. (2002): Copreneurs: An exploration and comparison to other family businesses, *Family Business Review*, vol. XV., no. 1., 1—16.
8. Gere, I. (1997): Családi vállalkozások Magyarországon, in: *Családi vállalkozások Magyarországon, kutatási zárótanulmány*, SEED Alapítvány, Budapest
9. Georgia. Ministry of Culture and Monument Protection (2013): *Ancient Georgian traditional Qvevri wine-making method*, Inscriptions on the Intangible Heritage Lists, Director: Merab Kokochashvili, Publisher: Georgia. Ministry of Culture and Monument Megtekintés: 2022.10.02 Link: <https://www.unesco.org/archives/multimedia/document-3515>
10. Gersick, K. E.; Davis, J. A.; Hampton M. M.; Lansberg, I. (1997): *Generation to generation, Life cycles of the family business*, Harvard Business School Press, Boston, Massachusetts
11. Gomez-Mejia Luis R., Pascual Berrone, Cristina Cruz (2012): Socioemotional Wealth in Family Firms, September 2012 *Family Business Review* 25(3):258-279, DOI:10.1177/0894486511435355
12. Hegyközségek Nemzeti Tanácsa (2021): . - Héjon erjesztett fehérborok-Interjú A Grúz Agrárminiszterrel 2. 2021. 02.15 <https://www.hnt.hu/hejon-erjesztett-feherborok/> Letöltés ideje: 2022.03.04
13. Kadarkai Endre (2011): *Arckép, Zugló Televízió 2011*, vendék: Szeremley Huba.
14. Kashmiri, S.; Mahajan, V. (2010): What's in a name? An analysis of the strategic behavior of family firms, *International Journal of Research in Marketing*, doi:10.1016/j.ijresmar.2010.04.001, 1-10.

15. Konczosné Szombathelyi M.; Reisinger A.; Ablonczyné Mihályka L.; Rámháp Sz.; Bite P.; Polster Cs. (2018): Családi vállalatok: regionális beágyazódás és nemzetköziesedés. Prosperitas, 2018 (3). pp. 78-96. ISSN 2064-759X)
16. Kuczi, T. (2000): Kisvállalkozás és társadalmi környezet, Replika kör, Budapest
17. Laczkó, Zs. (1997): Családi vállalkozás – konfliktus és kooperáció, in: Családi vállalkozások Magyarországon, kutatási zárótanulmány, SEED Alapítvány, Budapest
18. Leach, P. (2007). Family Businesses: The Essentials. London: Profile Books, February 2010 Family Business Review 23(1):91-92, DOI:10.1177/0894486509357011
19. Mandl, I. (2008). Overview of Family Business Relevant Issues, Final Report, Austrian Institute for SME Research, Vienna, 31. 7. 2009, Available from: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/family_business/family_business_en.htm
20. Mandl, I. (2008): Overview of family businesses relevant issues, Final report, KMU Forschung Austria, Vienna
21. Miller Danny, Le Breton-Miller Isabelle (2006): Family Governance and Firm Performance: Agency, Stewardship, and Capabilities, March 2006 Family Business Review 19(1):73 – 87, DOI:10.1111/j.1741-6248.2006.00063.x
22. Owino, R. (2009): Family business as a platform for growth venturing? The family influence on growth venture goal-setting, Electronic Journal of Family Business Studies (EJFBS) Issue 1, Volume 3., 60-75
23. Peters, M.; Buhalis, D. (2004): Family hotel business: strategic planning and the need for education and training, Education + Training, vol. 46., no. 8/9., 406-415.
24. Poutziouris, P. (2001): Understanding family firms, in (Ed) Adam Jolly, Institute of Directors-The Growing Business Handbook, London: Kogan Page Chapter 6.3., 9-15 , 4th edition, ISBN: 07494 3600 X)
25. Scharle, Á. (2000): Önfoglalkoztatás, munkanélküliség és családi kisvállalkozások Magyarországon, Közgazdasági szemle, XLVII. évf., 250-274
26. Vadnjal, J. (2008): Financing family and non-family enterprises: Is it really different?, Electronic Journal of Family Business Studies (EJFBS) Issue 1, Volume 2., 39-57.
27. Vecsenyi, J. (2009): Kisvállalkozások indítása és működtetése, AULA Kiadó, Budapest
28. Vecsenyi, J. (2010): A kis- és középvállalatok növekedési kihívásai. 2010 december – 2011 január, 32-41.
29. Walker, E.; Brown, A. (2004): What success factors are important to small business owners?, International Small Business Journal; 22; 577.
30. Westhead, P., Wright, M. and Ucbasan, D. (2001), “The Internationalization of New and Small Firms: a resource-based view”, Journal of Business Venturing, Vol. 16, N° 4, pp. 333-358.
31. Winter, M.; Danes, S. M.; Koh, S. K.; Fredericks, K.; Paul, J. J. (2004): Tracking family businesses and their owners over time: Panel attrition,

manager departure and business demise, Journal of Business Venturing, 19, 535-559.

Egyéb irodalmak:

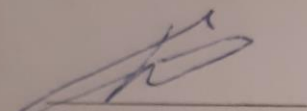
1. Instagram, @crfaftwine.nl
2. Halász Mátyás történeti leírása Jászszentlászlóról (1993)
3. Szűcs Judit: Tanulmányok Jászszentlászlóról (2001)
4. Nagy Péter (2012): Egy új szőlőültetvény komplex telepítési terve egy adott dél-Alföldi területen, szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi kar. Budapest
5. Nagy Péter (2015): Georgia (Grúzia) borvidékei, termékei és a hagyományos borkészítési eljárása diplomadolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi kar. Budapest
6. Nagy Simon (2017): Telepítéstől szüretig, szakdolgozat. Szent István Egyetem Kertészettudományi Kar, Budapest

NYILATKOZAT

Alulírott Nagy Simon Péter, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus, szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022. év 11. hó 01. nap

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022. év 11. hó 01. nap

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!